

Navigeren op de koers van Europa: Handvatten voor gemeenten

Eerstelijnsadvies

Centraal aanspreekpunt voor gemeenten (kennisgevingen)

Objectieve en relevante informatie verschaffen

Agenda

- Ontwikkelingen
- Hoe reageert Europa?
- Staatssteun

KENNISCENTRUM
EUROPA
DECENTRAAL

State of the Union 2026

#SOTEU

Reactie

Draghi-rapport: "We have reached the point where, without action, we will have to either compromise our welfare, our environment or our freedom"

1. “Europe must profoundly refocus its collective efforts on closing the **innovation gap** with the US and China, especially in advanced technologies.”

2. “Europe must link the **decarbonization agenda with one of competitiveness** and not allowing the pursuit of one to be at the expense of the other”

3. “**Increasing security and reducing dependencies**.”

Focus op koppeling strategische doelen aan concurrentiepositie: Green Deal -> Clean Industrial Deal

Kernpunten State of the Union

Competitiveness

Climate change, environment and food security

Harnessing Artificial Intelligence

A fair Union

Europe in the world: stronger partnerships

Europe’s security

Ukraine’s security

Protecting our borders

Social media – Protecting our children

A stronger Union

Kernpunten State of the Union

"The speed of change is incredible. The challenges exceptional.“

Ontwikkelingen

Reactie

- Nieuwe wetgeving
- Simplificatie
- Herinrichting MFK: Nationale en Regionale Partnerschapsplannen
- Aanpassing mededingingsregels: **aanbesteding** en **staatssteun**

Lokale impact

Kernpunten State of the Union

Werkprogramma Commissie 2027: “**the EU must retain the ability to forge its own path**.”

Weerbaarheid: “the ability not only to withstand and cope with challenges but also to undergo transitions.”

Strategische autonomie: "the capacity of the EU to act autonomously in strategically important policy areas.“

Simplificatie: “reducing regulatory burdens to strengthen EU competitiveness”

“The effects of the many crises are present for many European families, not least on the cost of living or housing.”

Uitdagingen

Oorlog in Oekraïne

- “Hybrid threats facing Europe are **less and less hybrid** and less and less threats"
- “The surge in defence spending has led to record levels of **investment** in our capabilities and forces.”
- “The war in Ukraine has shown us the importance of **strategic enablers**.”

Uitdagingen

Klimaatverandering

“Our future prosperity and security will greatly depend on how we manage the tipping points of our time: climate change and AI.”

- “Europe is warming at **double the global rate**.”
- “We know the risks of **water scarcity** for our farmers, energy and supply chains.”
- “This is not about **mitigation or adaptation**. We need both.”

Uitdagingen

Kunstmatige intelligentie:

- "AI is fast becoming a foundational layer for our **economy and security**."
- "AI comes with a balance of **possibilities and risks**"
- "The key is creating the value that AI has not yet delivered. Moving AI from the screen to the **real economy and society**."

Reactie

1. Political Guidelines 2024–2029 → politieke richting.
2. State of the Union 2026 + Letter of Intent → concrete prioriteiten en aangekondigde initiatieven.
3. Commission Work Programme 2027 → wat de Commissie dit jaar daadwerkelijk wil doen.
4. Sectorale strategieën/actieplannen → inhoudelijke beleidsdoelen en instrumenten.
5. Voorstellen + impact assessments → juridische uitwerking
6. Implementing/delegated acts, guidance en soft law → vaak cruciaal voor de decentrale uitvoering.

Reactie

Letter of intent: kernprioriteiten voor het komende jaar:

- Competitiveness and jobs
- Social and inclusion
- Security and defence
- Democracy, rule of law and values
- Climate and resilience

- 2028 – 2034 MFK

Reactie: prioriteiten

Concurrentievermogen en werkgelegenheid:

One Europe, One Market-roadmap: bevorderen mededinging door afbouwen interstatelijke handelsbarrières én specifieke initiatieven in 2027

- **Simplificatie** van regels in verschillende sectoren: omnibuspakketten
- Verdere integratie van de interne markt door **vermindering handelsbarrières**
- Aanpassing / diversificatie **internationale handelsafspraken**
- **Energie**zekerheid en –betaalbaarheid en **decarbonisatie**
- **Digitalisering en AI**

€37.5 billion
in savings for EU companies thanks to simplification measures by 2029

5
strategic building blocks to deliver a stronger single market

End of 2027
deadline for agreement on all initiatives

- Omnibus XII: energy product legislation
- Omnibus XI: taxation
- Omnibus X: food and feed safety
- Omnibus IX: automotive
- Omnibus VIII: environmental legislation
- Omnibus VII: digital
- Omnibus VI: chemicals
- Omnibus V: defence readiness
- Omnibus IV: small mid-caps, digitalisation, and common specifications
- Omnibus III: common agricultural policy
- Omnibus II: investment simplification
- Omnibus I: sustainability

Aanbesteding: “not only as a mechanism for public spending, but also as a **strategic investment tool** to strengthen the Union’s clean industrial base, support innovation, advance the clean and digital transitions, and reinforce economic security and strategic autonomy.”

Reactie: aanbesteding

Industrial Accelerator Act (ingang 2029): “maatregelen voor de versnelling van de industriële capaciteit en de decarbonisatie van strategische sectoren”

- Stelt eisen ten aanzien van herkomst (“Made in EU”) en klimaat- en milieu-impact t.a.v. producten in strategische sectoren
- Eén vergunningensysteem voor strategische sectoren, maximaal 45 dagen
- Relevant bij publieke aanbestedingen en staatssteunmaatregelen bij strategische sectoren: staal, aluminium, beton in gebouwen, infrastructuur en motorvoertuigen

Aanbestedingsverordening (ingang 2029)**:** vervangt de huidige aanbestedingsrichtlijnen voor de klassieke sectoren, speciale sectoren en concessies door één verordening.

- Aanbesteden moet zich laten leiden door de strategische beleidsdoelstellingen van de EU, waaronder versterken concurrentievermogen en duurzaamheid (policy objectives, artikel 5)
- Publieke inkoper zou deelname kunnen beperken tot ondernemingen uit de EU en uit landen met een aanbestedingsakkoord of douane-unie met de EU

Reactie: energie

European Grids Package:

- Herziening **TEN-E Verordening**, **Richtlijn Hernieuwbare Energie (RED III)**, Gasrichtlijn en EU-elektriciteitsmarktontwerp
- Verdubbeling grensoverschrijdende **transmissiecapaciteit** in 2030, investeringen tot 1.2 biljoen
- **Versnelling vergunningverlening**: maximale tweejaarstermijn voor vergunningverlening voor kritieke netprojecten; centraal digitaal loket
- Specifieke **vrijstelling stikstof- en milieuregels** bij aanleg, uitbreiding en vervanging energie-infrastructuur: vermoeden dat energienetwerk leidt tot daling stikstof

Nederland:

- Crisiswetgeving netcongestie: **schrappen vergunningsplicht** m.b.t. stikstof bij hoogspanningsstations en uitbreiding elektriciteitsnet
- **Snelrecht**: bezwaren tegen stroomprojecten worden in één keer direct door de hoogste rechter behandeld om lange procedures te voorkomen

Reactie: digitale transitie

Voorstel: **routekaart AI** in gezondheidssector, transport, landbouw, ‘advanced manufacturing’ en ruimtevaart

“Digital decade”: wetgevingspakketten op verschillende onderwerpen m.b.t. digitale transitie:

Cybersecurity en weerbaarheid (bijvoorbeeld NIS2 (Network and Information Security Directive), Cyber Resilience Act)
Dataregelgeving (bijvoorbeeld Data Governance Act, Data Act, Open Data)
Kunstmatige Intelligentie (AI Act)
Digitale identiteit en diensten (eIDAS 2.0, Digital Services Act)

Aan de slag met de Digital Decade | VNG

Reactie: huisvesting

European Affordable Housing Plan: sociale en betaalbare huisvesting focuspunt:

€10 mld extra uit EU-budget voor huisvesting in 2026–2027; bredere financieringsmobilisatie via EIB en partners.

Housing simplification package:
- Betaalbare en sociale huisvesting onder uitzonderingen Anti-Tax Avoidance Directive
- Aanbestedingsverordening: drempelwaarden toepassing aanbestedingsregels (nu 5.4 miljoen) beter laten aansluiten op bouwprojecten

Affordable Housing Act, Verordening Kortetermijnverhuur: beperkt niet-primair gebruik van woningen

DAEB-Vrijstellingsbesluit: staatssteunmogelijkheden voor huisvesting

Reactie: defensie

Witboek Europese Defensie / Readiness 2030:
Doel: Europese defensiecapaciteit versterken en militaire paraatheid vergroten

- Simplificatie is een focuspunt: versnelling vergunningverlening (stikstof en milieu), aanpassing aanbestedingsregels (drempelwaarden)

- Een verordening over **defensiegereedheid en het faciliteren van defensie-investeringen** en voorwaarden voor de defensie-industrie (vrijstellingen bepaalde stoffen en rapportageverplichtingen)
- Een verordening over **versnelde vergunningsprocessen** voor defensiegereedheidsprojecten (42 werkdagen)
- Een richtlijn over de vereenvoudiging van **defensiegerelateerde producten** binnen de EU en aanbestedingen op het gebied van veiligheid en defensie (o.a. verhogen aanbestedingsdrempels en maximale duur raamovereenkomsten)

- Kaderrichtlijn Water: **uitzonderingsmogelijkheden**: defensiegereedheid valt ook onder ‘hoger openbaar belang’

Mogelijke **spanningen** tussen strategische doelen en staande milieu- en klimaatverplichtingen

Aanpassing MFK

De Commissie heeft voorstellen gedaan voor een nieuw MFK 2028–2034.

- Multiannual Financial Framework **2 biljoen** -> veel middelen samengebracht in national and regional partnership plans (budget 865 miljoen, 44% MFK): budgetten minder gebonden aan specifieke doelstellingen, meer flexibiliteit

- Een Competitiveness Fund moet investeringen bundelen rond clean transition, digital, health/biotech/agri/ bioeconomy en defence/space.

- Horizon Europe blijft met €175 mld een vlaggenschip voor onderzoek en innovatie.

- Het Single Market and Customs Programme wordt voortgezet voor interne markt, ondernemerschap, consumenten, voedselveiligheid en toezicht.

In billion euro, current prices

I. SINGLE MARKET, INNOVATION AND DIGITAL
€187.4

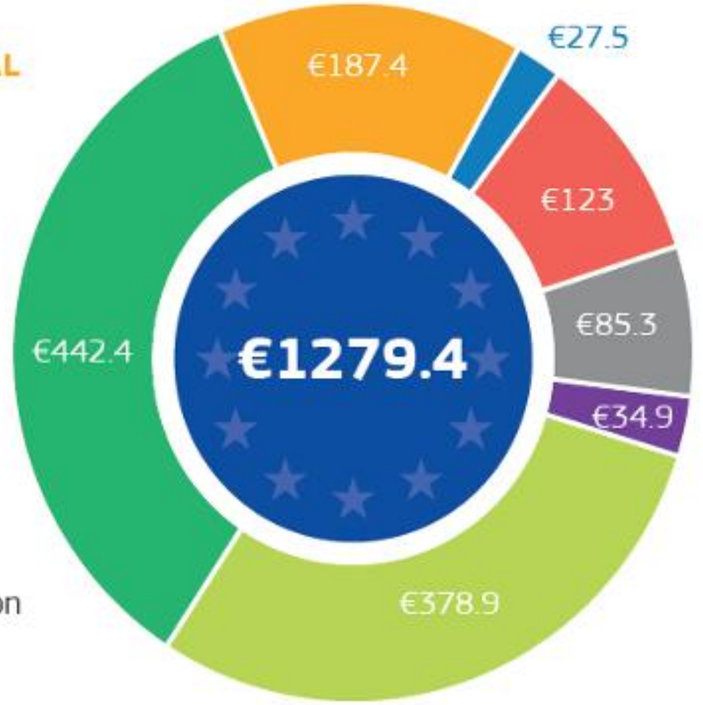
1 Research and Innovation
2 European Strategic Investments
3 Single Market
4 Space

II. COHESION AND VALUES
€442.4

5 Regional Development and Cohesion
6 Economic and Monetary Union
7 Investing in People, Social Cohesion and Values

III. NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT
€378.9

8 Agriculture and Maritime Policy
9 Environment and Climate Action

IV. MIGRATION AND BORDER MANAGEMENT
€34.9

10 Migration
11 Border Management

V. SECURITY AND DEFENCE
€27.5

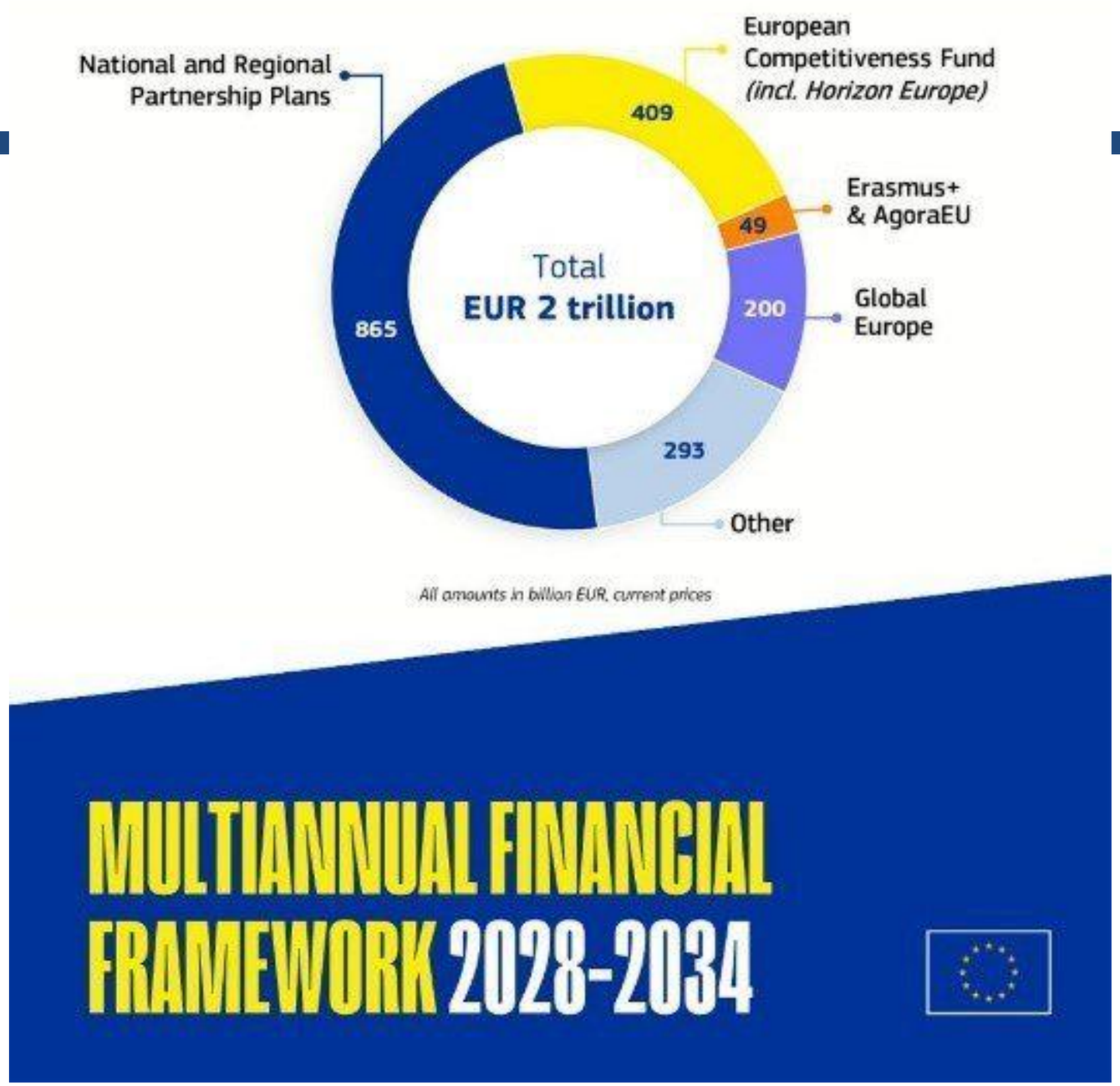
12 Security
13 Defence
14 Crisis Response

VI. NEIGHBOURHOOD AND THE WORLD
€123

15 External Action
16 Pre-Accession Assistance

VII. EUROPEAN PUBLIC ADMINISTRATION
€85.3

17 European Public Administration

National and Regional Partnership Plans
865
European Competitiveness Fund (incl. Horizon Europe)
409
Erasmus+ & AgoraEU
49
Global Europe
200
Other
293
Total
EUR 2 trillion
All amounts in billion EUR, current prices
MULTIANNUAL FINANCIAL FRAMEWORK 2028-2034

Beleidskader

Europese Fondsen voor:

- Economische, sociale en territoriale cohesie
- Landbouw
- Visserij en maritiem beleid
- Welvaart en veiligheid.

Sectorspecifieke regels

Regionale ontwikkeling (EFRO& Cohesie Fondsen)

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

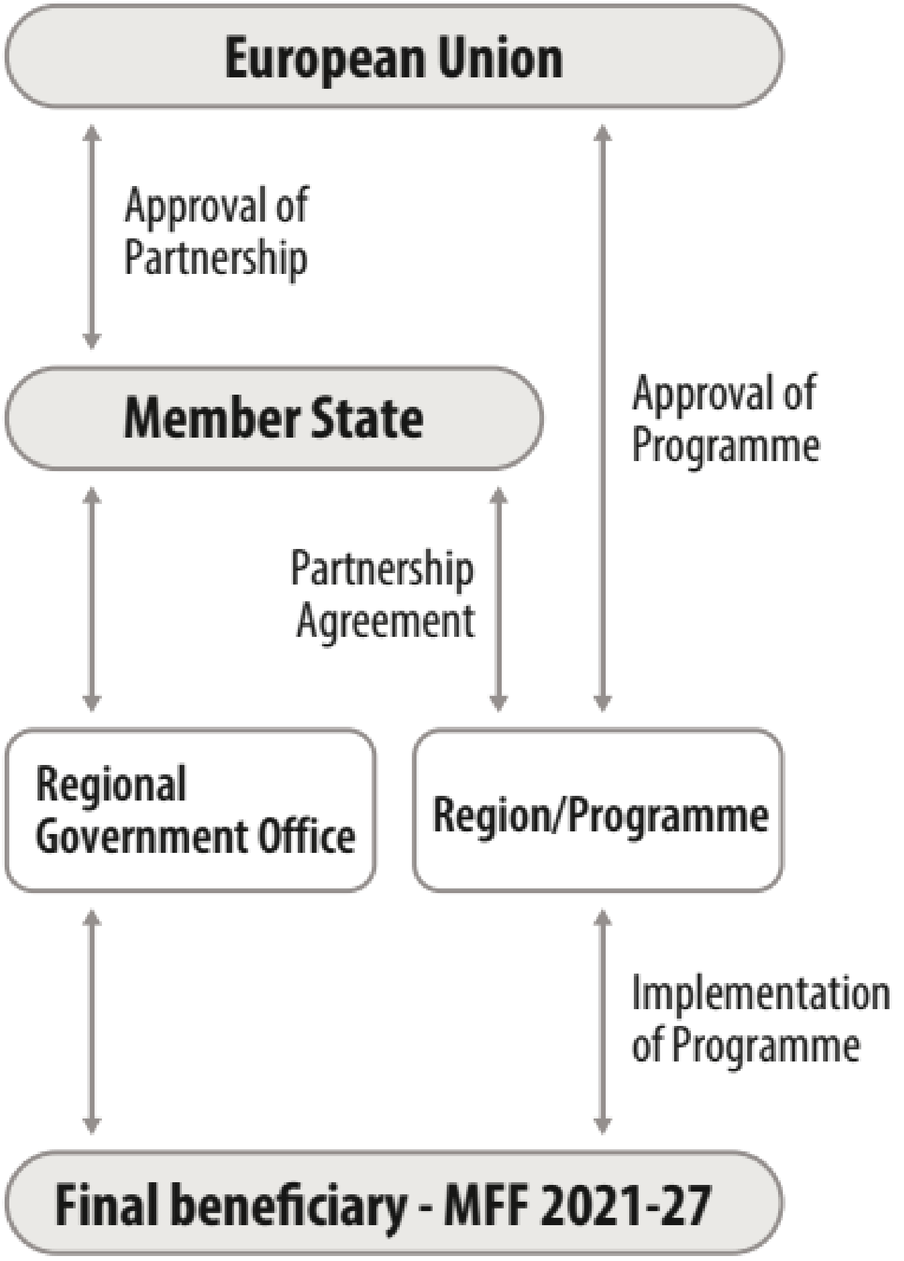
Sociale inclusie en werkgelegenheid (ESF+)

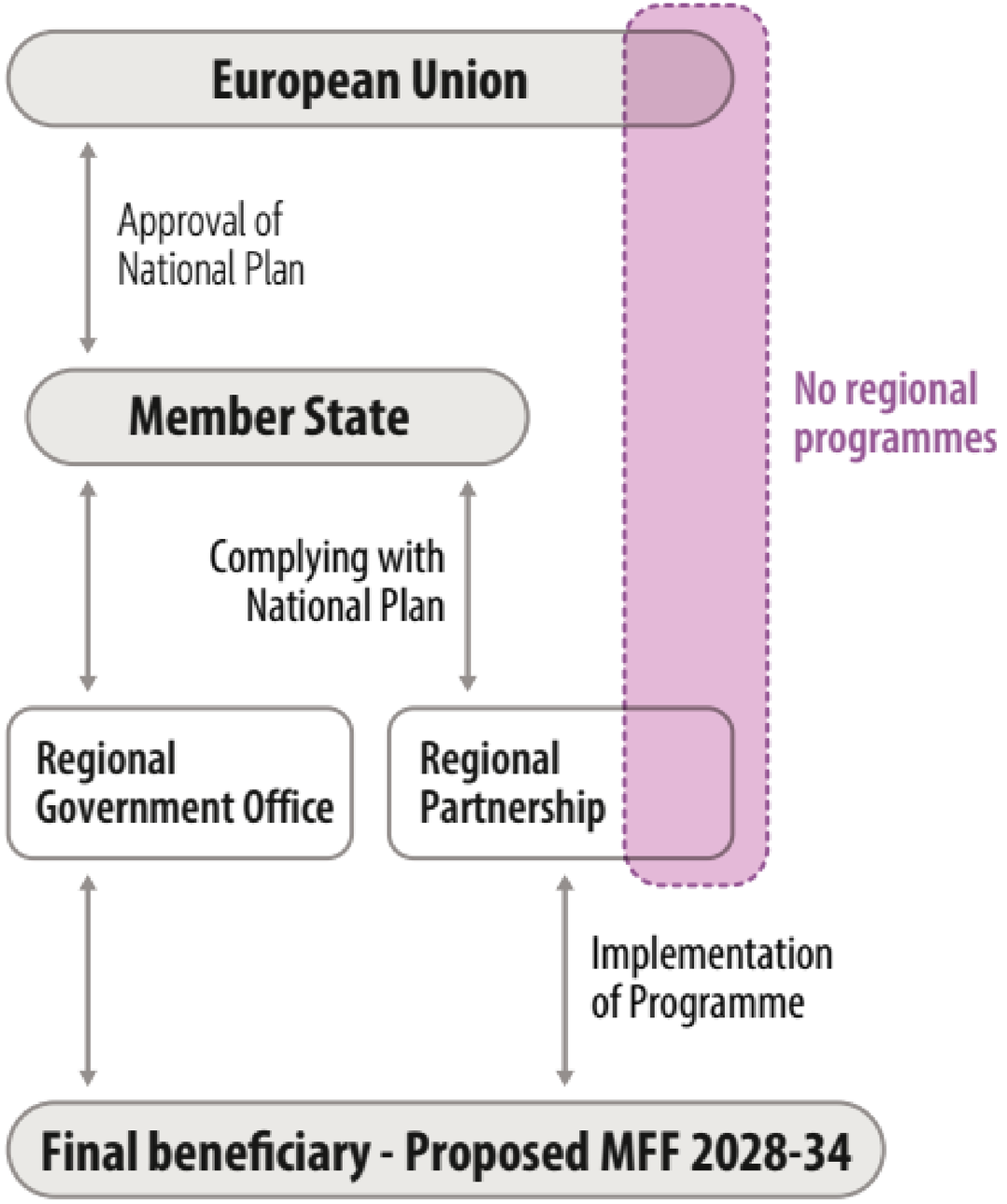
Visserij en Maritiem Beleid (EMFAF)

Migratie en veiligheid (HOME-fondsen)

Nationale en Regionale Partnerschapsplannen (fonds)

KENNISCENTRUM EUROPA DECENTRAAL

European Union
Approval of Partnership
Approval of Programme
Member State
Partnership Agreement
Regional Government Office
Region/Programme
Implementation of Programme
Final beneficiary - MFF 2021-27

European Union
Approval of National Plan
No regional programmes
Member State
Complying with National Plan
Regional Government Office
Regional Partnership
Implementation of Programme
Final beneficiary - Proposed MFF 2028-34

Samenvattend

- Initiatieven met het oog op **grotere flexibiliteit** vergunningverlening, aanbesteding, staatssteun en fondsen, met name in strategische sectoren zoals energie en defensie
- Milieuregelgeving is nog steeds van toepassing: versnelde vergunningverlening doet **in beginsel** niet af aan geldende normen, maar uitzonderingen voor o.a. ‘strategische’ sectoren kan spanning opleveren
- Initiatieven bieden gemeenten enerzijds dus **mogelijkheden**, maar binnen (veranderende) **kaders**

II. Staatssteun

1. Staatssteunkader ter ondersteuning van de Clean Industrial Deal (CISAF)
2. Tijdelijk staatssteunkader in verband met de crisis in het Midden-Oosten (METSAF)
3. Groepsvrijstellingsverordening Vervoer (TBER)
4. Herziening richtsnoeren voor regionale steunmaatregelen
5. Herziening Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV)

Achtergrond: de Europese staatssteunregels

Staatssteun, en dan?

CHECK

Voldoet de steun aan de voorwaarden van een vrijstellingsverordening?
(Zoals de AGVV of TBER)

JA

Geen aanmeldingsplicht

Projecten kunnen direct van start en steun kan sneller worden verleend!

NEE

Steun moet worden gemeld bij de Europese Commissie ter goedkeuring
Steun kan verenigbaar worden verklaard op grond van de VWEU, richtsnoeren, staatssteunkaders en kaderregelingen

Inzicht in het beoordelingsbeleid van de Commissie

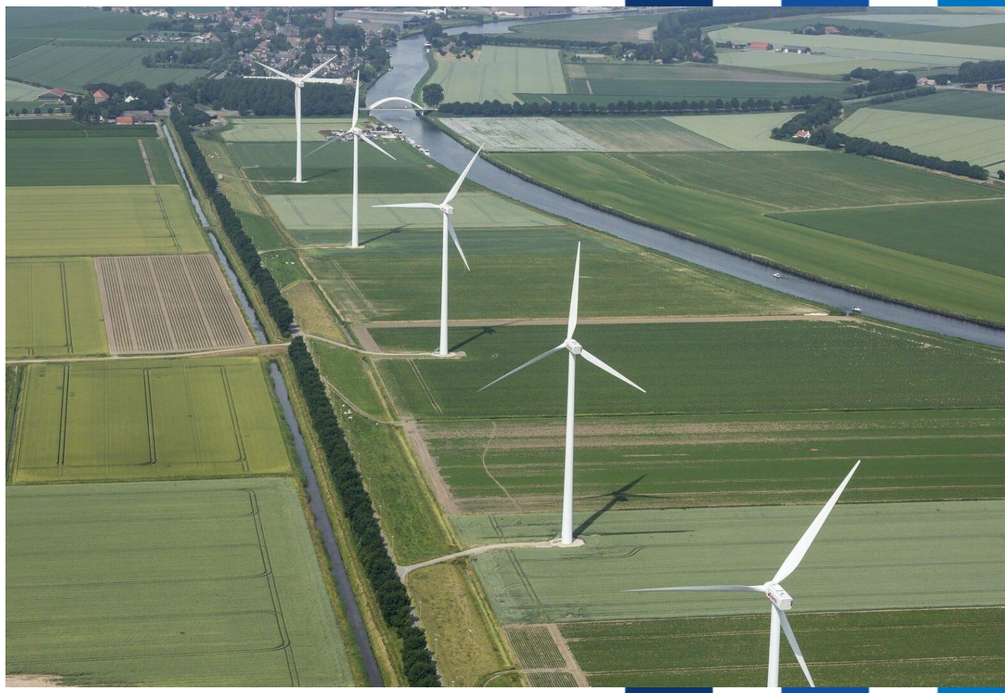
Staatssteunkader ter ondersteuning van de Clean Industrial Deal (CISAF)

Gemakkelijker steun verlenen op vijf gebieden:

- Uitrol van schone energie
- Tijdelijke verlaging van elektriciteitsprijzen
- Koolstofvrij maken van de industrie
- Productie van schone technologie
- Particuliere investeringen minder risicovol maken

Technologieën zoals elektrificatie, waterstof, biomassa, CSS

Zie ook de verordening voor een nettonulindustrie

CISAF vult bestaande regels aan

Verschillende mogelijkheden om aan de slag te gaan met energie-efficientie en decarbonisatie

Zie bijv. de volgende steuncategorieën uit de **AGVV**:

- Investeringssteun voor milieubescherming, met inbegrip van decarbonisatie (art. 36)
- Investeringssteun voor energie-efficiëntiemaatregelen in gebouwen (art. 38bis)
- Investeringssteun ter bevordering van energie uit hernieuwbare energiebronnen (art. 41)

Zie ook **de Richtsnoeren voor klimaat, milieu en energie**

Tijdelijk staatssteunkader in verband met de crisis in het Midden-Oosten (METSAF)

Hogere energie, brandstof- en meststofprijzen: Extra steun voor bepaalde sectoren

Mogelijkheden voor tijdelijke, gerichte steun + Tijdelijke wijzigingen CISAF - Tot 31 december 2026

De Commissie stelt voor: METSAF met een periode van 6 mnd te verlengen.

- Wat is de Nederlandse reactie?
- Waarom?

Verlenging METSAF: Nederlandse positie

- Tijdelijke verlichting; maar …
- Als maatregelen nodig blijven …
- Enige haalbare oplossing lange termijn …
- Verleende staatssteun + energie-efficiëntie, investeringen in schone energie en elektrificatie
- NL wél voorstander van verlenging extra flexibiliteit voor elektriciteitsprijsverlagingen onder deel 4.5 van CISAF (deel 3 METSAF)

Groepsvrijstellingsverordening Vervoer (TBER)

Makkelijker exploitatie- en investeringssteun verlenen.

Denk aan spoorvervoer, de binnenvaart en multimodaal vervoer.

Bijv. investeringssteun voor de bouw, verbetering en vernieuwing van spoorwegvoorzieningen

Zie ook **de richtsnoeren inzake staatssteun voor land- en multimodaal vervoer**

DAEB-Vrijstelllingsbesluit (EU) 2025/2630

Ruimere mogelijkheden om sociale en betaalbare huisvesting te steunen

DAEB-compensatie ter dekking van volgende kosten:

1. Investeringskosten voor nieuwbouw;
2. De aankoop van grond;
3. De aankoop van bestaande appartementen of gebouwen om te verbouwen of te renoveren,
4. De verbouwing of renovatie van bestaande gebouwen (of individuele bouwelementen daarvan);
5. De kosten om de naleving te waarborgen van toegankelijkheidsvereisten voor ouderen of personen met een handicap;
6. De kosten voor de naleving van milieunormen;
7. De kosten voor adaptatie in functie van klimaatbestendigheid, met inbegrip van waterweerbaarheid;
8. Exploitatiekosten, indien nodig voor het beheer van de DAEB

Wat betekent het Besluit voor gemeenten?

Meer opties en vereenvoudiging zichtbaar:

- Geen compensatieplafond
- Minder administratieve lasten
- Gewijzigde controles op overcompensatie
- Meer instrumenten om steun te verlenen

Herziening richtsnoeren voor regionale steunmaatregelen

De Richtsnoeren omvatten criteria om te bepalen welke gebieden als steunregio’s kunnen worden aangewezen

Regionale steunkaarten geldig tot eind 2027

Wat verandert er?

- O.a. de versoepeling van bepaalde criteria.
- Nieuwe regionale steunkaarten voor 2028-2034

Herziening AGVV

De AGVV is de meest gebruikte vrijstellingsmogelijkheid. Uiteenlopende categorieën steun worden vrijgesteld van de aanmeldingsplicht bij de Commissie.

De Commissie wil de verordening:

- Aanpassen aan ontwikkelingen
- Vereenvoudigen
- Stroomlijnen

1 januari 2027 is de beoogde inwerkingtreding

Voorbeeld: Huurders en de energietransitie

Draagvlak huurders voor energietransitie wankelt

Article 56 – Investment aid for energy performance measures in buildings

"9. For social housing and affordable housing measures, the Member State shall ensure that the energy performance investment **does not involve any additional financial burden for the tenant**"

Samenvattend

- Initiatieven met het oog op **grotere flexibiliteit** vergunningverlening, aanbesteding, staatssteun en fondsen, met name in strategische sectoren zoals energie en defensie
- Milieuregelgeving is nog steeds van toepassing: versnelde vergunningverlening doet **in beginsel** niet af aan geldende normen, maar uitzonderingen voor o.a. ‘strategische’ sectoren kan spanning opleveren
- Initiatieven bieden gemeenten enerzijds dus **mogelijkheden**, maar binnen (veranderende) **kaders**

KENNISCENTRUM
EUROPA
DECENTRAAL

helpdesk@europadecentraal.nl

Nieuws

meer Nieuws

Dwanglicenties als Europees crisismiddel: wat betekent dit voor decentrale overheden?

De EU introduceert een nieuwe verordening die tijdelijk kan ingrijpen in intellectuele-eigendomsrechten tijdens crisissituaties. Dit versterkt de Europese crisissturing en raakt ook decentrale overheden via gevolgen voor uitvoering, samenwerking en lokale marktwerking.

Nieuws - 19 januari 2026

EuroSCAN 5 – Jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie

In deze vijfde Euroscan vullen we een lacune in onze informatievoorziening, door in te gaan op de decentrale relevantie van de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: 'HvJ-EU' of 'Hof') en de uitkomsten van procedures voor het Hof van Justitie voor gemeentes, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Nieuws - 19 januari 2026

EU verruimt ETS-staatssteun: nieuwe regels voor compensatie

De Europese Commissie heeft de regels voor compensatie van indirecte ETS-kosten aangepast. De wijzigingen veranderen het nationale speelveld en kunnen via compensatieregelingen doorwerken in regionale economische en energiegerelateerde dossiers.

Nieuws - 19 januari 2026

KENNISCENTRUM
EUROPA
DECENTRAAL

Bedankt!